

מחשבה למעשה
בית מדרש ללימוד והוראת ההלכה
בראשות הרב בוטרמן שליט"א

בעלון השבוע...

שא אג הכה // פתיחת אריזות וקופסאות בשבת <

פנחס השבוע // פנחס אפרים <

דיבור אמעשה // מקצת גנאי (ג'קופא) <

אג האלון נגן אקווא גמ כהנא www.kollel.org.il

הרב אביחי יום טוב

בחבית מזופפת ורעועה [מוסתקי] אך בכלים רגילים שפיר שייך בנין וסתירה. ב. הר"ן תירץ עפ"י רש"י שהמשנה בשבת שהתירה לשבור את החבית דיברה בכלי קטן אבל לעולם מגדל גדול הוא ושייך בו בנין וסתירה. ג. בתלמוד ירושלמי מובא שמותר לשבור דווקא מגדל של עץ אמנם רב ושמואל הבינו שמדובר במגדל של אבן.

ולהלכה: השולחן ערוך פסק כתירוץ הראשון שתירץ הרא"ש שיש בנין וסתירה בכלים א"כ בכלי רעוע כגון חבית שדיבק שבריה בזפת. הגר"א פסק [הובא במשנה ברורה סימן שי"ד סק"נ] כהירושלמי שאין בכלל בנין וסתירה בכלים ורק אם יוצר כלי ע"י הסתירה חייב משום מכה בפטיש.

ומעתה נבוא לדון על פתיחת אריזות וקופסאות בשבת ומכיוון שרבו הדוגמאות בנושא זה נביא כאן רק מקצתן.

פתיחת קופסאות שימורים בשבת: בנושא זה ייתכנו שלושה איסורים א. איסור עשיית כלי [בונה] דהיינו שע"י פתיחת הקופסא הכלי נהפך להיות ראוי לשימוש. ב. איסור מכה בפטיש אם יעשה פתח יפה. ג. איסור סותר שהרי לאחר שנפתח הכלי אינו משמש עוד לכלי איכסון.

והנה דעת החזון איש אורח חיים סימן נ"א אות י"א שיש לאסור מדין בונה מב' טעמים: א. כיון שדעתם של בני אדם להשתמש בקופסא להניח בה ברגים ומסמרים נחשב שעושה כלי. ב. אפילו אם נאמר שדעתו לזרקה ואינו נחשב

שאל את הרב

פתיחת אריזות וקופסאות בשבת

במשנה במסכת שבת דף קמ"ה כתוב "שובר אדם את החבית לאכול הימנה גרוגרות ובלבד שלא יתכווין לעשות כלי" וביאר רש"י בטעם האיסור להתכוון בעשיית הכלי, "פתח יפה דהוי תיקון מנא" וממשנה זו משמע שאין בנין וסתירה בכלים שהרי מותר לשבור את החבית. ובמשנה במסכת עירובין דף ל"ד ע"ב כתוב "נתנו [לעירוב] במגדל ואבד המפתח הרי זה עירוב רבי אליעזר אומר אם אינו יודע שהמפתח במקומו אינו עירוב" והגמרא הקשתה ואמאי? [לת"ק נחשב עירוב] והרי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר שהרי אינו יכול להגיע לעירובו. ותירצה הגמרא ב' תירוצים א. "רב ושמואל דאמרי תרוויהו במגדל של לבנים עסקינן [וביאר רש"י שאינם מחוברים בטיט] ורבי מאיר היא דאמר פותח לכתחילה ונוטל"

ועוד תירצה הגמרא "רבה ורב יוסף דאמרי תרוויהו הכא במגדל של עץ דת"ק סבר כלי הוא ואין בנין וסתירה בכלים ולרבי אליעזר אהל הוא ואסור לסותרו בשבת"

והקשה הרא"ש מדוע רב ושמואל לא העמידו את המשנה בעירובין כרבה ורב יוסף שמדובר במגדל של עץ שהרי ישנה משנה מפורשת במסכת שבת שמותר לשבור בשבת חבית כשלא מתכוון לעשות כלי וכמו שהבאנו בתחילת מאמר זה.

ותירצו הראשונים על שאלה זו שלושה תירוצים: א. הרא"ש תירץ שהמשנה במסכת שבת התירה לשבור את החבית היינו דווקא

לבונה מ"מ אסור כיון שהופך את הכלי מכלי אכסון לכלי העשוי להכנסה והוצאה. ולכן אפילו אם נרוקן מיד את כל תכולת הכלי עדיין אסור כיון שבפתיחה נעשה לכלי שימוש ואסור משום בונה. אמנם מצד איסור סותר פסק החזון איש שאין איסור משום שכאשר הקופסא סגורה אינה נחשבת ככלי.

ורבים מהפוסקים האחרונים חלקו על החזון איש [יעוין בספר מנחת יצחק חלק ד' סימן פ"ב ובספר שמירת שבת כהלכתה פרק ט' הערה ז' וי' בשם הגרש"ז אוריעבך] וסוברים שכיון שדרך בני האדם לזרוק את הקופסאות אין חשש שמא ישתמש בפעם אחרת ועל ידי זה יעשה כלי. ועוד חולקים על החזון איש גם בסברתו השניה וסוברים שגם כאשר הכלי משמש ככלי איכסון נחשב ככלי ולא נחשב בונה במה שהופך את הכלי לשימוש של הוצאה והכנסה. וכמו"כ אין איסור סותר לכלי כיון שנחשב לכלי רעוע [מוסתקי] כיון שהדרך לזרוק את הכלי בתום השימוש. וראוי להדגיש שלדעת כולם אין להכניס מאכל אחר בתוך הקופסא כיון שבכך מתגלה למפרע שיצר כלי.

וכתבו האחרונים פתרון אף לדעת החזון איש שלפני שפותח את הקופסא יעשה בה נקב בתחתית הקופסא ואז גם כאשר יפתח את הקופסא לא יצר כלי כיון שאי אפשר להשתמש בו. ומה שמוציא את השמן מהקופסא לא שייך בזה איסור בורר כיון שאינו מתכווין להוציאו ואף דהוי פסיק רישיה מותר [יעוין בסימן שי"ט ס"ח ובסימן שכ"ד ס"א].

פתיחת פחיות בשבת: בנושא זה יש לנו לדון מצד ב' איסורים: א. במה שפותח פתח יפה שנחשב בונה בכלי. ב. איסור מחתך.

ונחלקו הפוסקים האם פתיחת לשונית הפחית נחשבת כפתח יפה דעת הגרי"ש אלישב והאור לציון [ח"ב סימן כ"ז] שפתיחת פחית בצורה שנקבעה בבית חרושת נחשבת כפתח יפה ואם כן אסור לפותחה בשבת. ודעת הגרש"ז אוריעבך [הובא בספר שמירת שבת כהלכתה פרק ט' הערה י"א] שאפילו שהבית חרושת סימן בצורה מדויקת את הפתח, אין זה משנה לאדם שפותח את הפחית וכל כוונתו היא שלא יחתך ע"י שתית הפחית ולכן לא נקרא מכוון

לפתח יפה ומותר לפותחה בשבת. אמנם בהרבה פחיות הלשונית נכנסת פנימה ואינה נתלשת לגמרי ואינו פתח יפה ומותר לכלי עלמא.

וכמו"כ נחלקו לגבי איסור מחתך שלדעת הגרי"ש אלישיב אסור כיון שמחתך לפי מידה מסוימת. אמנם דעת הגרש"ז אוריעבך [הובא בספר מנחת שלמה חלק ב' סימן י"ב] שאין מחתך בדבר שכך יוצר בבית חרושת כיון שלא אכפת לאדם הפותח אם יהיה גדול קצת יותר או פחות ובכהאי גוונא שאינו עושה דווקא לפי מידה אין איסור מחתך.

אמנם אם רוצה לחזור ולהשתמש בפחית אסור לפותחה כיון שעל ידי זה נעשית כלי וכדלעיל. והחזרת הפחית למיחזור אינה נחשבת כשימוש חוזר כיון שאינו משתמש בשימוש חוזר בכלי אלא במתכת בעלמא.

פתיחת אריזות חטיפים בשבת: בגמרא במסכת שבת דף קמ"ו מובא "חותלות של גרוגרות ושל תמרים [סלים שנותנים בהם גרוגרות ותמרים להתבשל] מתיר, מפקיע וחותך" וכן פסק השו"ע סימן שי"ד סעיף ח' שחותלות [כלים] של תמרים וגרוגרות מותר לחתכן דנחשב כשובר קליפי אגוזים לאוכלם. וכן איתא במשנה ברורה סימן שי"ד ס"ק כ"ה בשם התוספתא שמותר לקרוע עור שעל פי חבית של יין.

וא"כ בפתיחת אריזות יש לדון מצד ג' איסורים א. קורע ב. מחתך ג. מוחק.

לענין קורע דעת החזון איש שטעם ההיתר שמותר לקרוע את החותלות כאשר מקלקל אותו שכל המהות שלהם בשביל האוכלים שבתוכם ולכן צריך לקרוע את העטיפה באופן שלא תהיה ראויה לשימוש.

אמנם בשביתת השבת כתב שסיבת ההיתר בחותלות ועור שעל פי החבית שכיוון שכל ייעודו הוא בשביל האוכל שבתוכו הם מתבטלים כלפי האוכל וההתעסקות בעטיפה נחשבת כהתעסקות באוכל וכמו שאדם שובר את קליפת האגוז כדי להגיע לאגוז. ולפי זה מותר לפתוח את האריזה אף לא באופן שמוציאה מכלל שימוש [וכן פסק הגרש"ז אוריעבך הובא בספר

לכאורה יש לאסור אף שלא מוחק ע"מ לכתוב מ"מ איסור דרבנן איתא אף במוחק שלא על מנת לכתוב.

וכתב הגרש"ז שאפשר לחתוך בין האותיות ובכהאי גוונא לא חשיב מוחק על פי מה שהכריע המשנה ברורה סימן ש"מ סעיף קטן י"ז על פי הט"ז סימן ש"מ ס"ק ב'.

והרמ"א בתשובה לגבי פתיחת ספר שכתובות בו אותיות בחודי הדפים פסק שאין בפתיחה ובסגירה כלום.

פתיחת קופסאות סלטים בשבת: לדעת החזון איש הנ"ל צריך שיהיה דווקא דרך קילקול ולכן צריך לזרוק את הניילון שע"ג הקופסא ולדעת שביתת השבת שסובר שזה נחשב כהתעסקות באוכל אפשר להשאיר כיון שאין חובה לקלק את הניילון וכנ"ל.

שמירת שבת כהלכתה פרק ט' הערה י"ד]. ולעניין לפתוח דרך ההדבקה לכאורה הוי תפירה שאינה של קיימא כיון שבדעת בית החרושת שיפתח את ההדבקה ובבית יוסף וברמ"א סימן שי"ז סעיף ג' מבואר שמותר לפתוח תפירה שאינה של קיימא ובמשנה ברורה שם פסק כהט"ז דבכהאי גוונא נחשב שאינו של קיימא. אלא דכיון דישנם ב' פתחים, מלמעלה ומלמטה א"כ אחד מיהו יהיה של קיימא וא"כ הוי ספק של קיימא וצ"ע.

ולעניין מה שמחתך דעת הגרש"ז שמותר אף לחתוך במקום המסומן כיוון שאינו מכווין לפי מידה אלא שכך יצרו בבית חרושת אמנם דעת הגרי"ש אלישיב לאסור בזה כיוון שמחתך לפי מידה מסוימת. ולענין איסור מוחק אם קורע במקום האותיות

הרב יונתן פורת

פרשת השבוע

בנות צלפחד

'הפרו תורתך- עת לעשות לה'. (ילקוט שמעוני) ננסה להמחיש את הדברים עומדים כל העדה ושומעים את המרגלים מוציאים את דבת הארץ, ומתוך כך העם מבקש לסקול את משה ואהרן. הגיעו הדברים לידי כך שביקשו 'נתנה ראש' וכמבואר ברש"י שרצו לעבוד עבודת אלילים. ודווקא בזמן הזה בתוך המהומה והמרד בנות צלפחד מגיעות ומקדשות את שמו ית' ואומרות: 'הפרו תורתך- עת לעשות לה'.

ישנו מדרש נוסף ממנו מתבארים הדברים באופן שונה: 'ריש לקיש אומר: יודע היה משה רבנו את הדין הזה, אלא באו בנות צלפחד לפני שרי העשרות, אמרו שרי העשרות: דין של נחלות הוא זה ואינו לדרגתנו אלא של גדולים ממנו. באו בנות צלפחד לפני שרי החמישים ראו שרי החמישים שכיבדו אותם שרי העשרות, אמרו אף אנו יש גדולים ממנו. וכך הלכו לשרי המאות, לשרי האלפים, וכן לנשיאים. השיבו להם כולם כעניין

"ותקרבנה בנות צלפחד... ותעמודנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה פתח אהל מועד"

ישנם ב' מדרשים המבארים את הנסיבות בהם נשאלה שאלת בנות צלפחד בנוכחות כל העדה ומנהיגיה, ומדוע ראתה התורה להדגיש לנו את הנוכחות הזו.

המדרש הראשון: 'ותקרבנה- כל אדם כשר שעמד בתוך דור רשע זכה ליטול שכר כולם נח עמד בתוך דור המבול- זכה ליטול שכר כולן. אברהם עמד בדור הפלגה- זכה ליטול שכר כולן. לוט באנשי סדום- זכה ליטול שכר כולן.

ללמדך באיזו שעה עמדו לפני משה? בשעה שאמרו ישראל 'נתנה ראש'. אמר להן משה: והלא ישראל מבקשים לחזור למצרים ואתן מבקשות נחלה בארץ? אמרו לו: יודעות אנו שסוף כל ישראל להחזיק בארץ ונאמר 'עת לעשות לה' הפרו תורתך' אל תהי קורא כן אלא

הזה שלא רצו לפתוח בה לפני מי שגדול מהם. הלכו לפני אלעזר אמר להם הרי משה לפנינו בואו נקריב משפט זה אליו באו אלו ואלו לפני משה. ראה משה שכל אחד ואחד כבד את מי שגדול ממנו אמר: אם אומר להם את הדין אטול את הגדולה, אמר להם משה: אף אני יש גדול

ממני- לפיכך: 'ויקרב משה את משפטן לפני ה' (במדבר רבה)

ומתוך הדגשת התורה למדים אנו את החשיבות שנתנה התורה להכנעה של כל אחד מדייני ישראל ומשופטיו כלפי הגדול והחשוב ממנו.

דיבור למעשה

מקצת גנאי (תגובות)

הרב אהרן דואר

ואם התוכחה לא מועילה ואין לו שום דרך אחרת שתגרום לאותו אחד לשמוע בקול החכמים אז בתנאים מסויימים יהיה מותר לו ללכת ולספר זאת לרב השכונה.. **ובעתיד בעז"ה נלמד היטב מה הם הפרטים שמותר לספר לשון הרע לתועלת.**

ב. אם אותו יהודי שהלך לבריכה הוא תלמיד חכם, חובה לדון אותו לכף זכות, וגם אם אין שום צד זכות כגון שראה אותו נכנס לבריכה בשעה המיועדת לשחייה 'מעורבת'.. עדיין אסור להרהר אחריו כי בוודאי עשה תשובה.

מקורות: כתב החפץ חיים (הל' איסורי לשון הרע כלל ד הלכה א-ד): אסור לספר על חבירו... אפילו הוא מילתא דרבנן בעלמא, שהם אמרו שאין ראוי לעשות דבר זה לכתחילה, והוא מספר עליו אפילו שלא בפניו והוא אמת שראהו בעצמו שעשה הדבר הזה גם כן אסור. אך יתחלק זה הדין לפרטים אחדים.. דאם הוא איש בינוני כסתם ישראל, שדרכו להישתמר מהחטא ונכשל בחטא רק לפעמים.. דצריך לדונו לכף זכות והוא מצוות עשה מדאורייתא של 'בצדק תשפוט אמיתך' לכמה פוסקים. וצריך להוכיח אותו בינו לבין עצמו.. ואם הוא איש תלמיד חכם וירא חטא, אך עתה גבר עליו יצרו, בוודאי עוון גדול הוא לפרסם חטאו. ואסור אפילו להרהר אחריו כי בוודאי עשה תשובה.

בשבוע שעבר נכתב כאן על אודות שכונת "דקלים כחולים" שלדאבון לב פתחו שם בריכת שחיה אשר פותחת את שעריה בשבת קודש.. וכן לא 'מקפידים' על כללי הצניעות, ובהרבה משעות היום הבריכה פתוחה לנשים וגברים כאחד.. ועקב כך רבני השכונה כתבו את דעתם שכל מי שיש בו ריח תורה לא ישתף פעולה עם הנהלת הבריכה וימנע את עצמו ואת בני ביתו מלבוא לשם.

הנושא שלנו היה, שאחד ראה את אחד מתושבי השכונה כן הולך לבריכה למרות דעת הרבנים.. ולמדנו שאסור לספר זאת כיון שגם מעשה כזה הוא בכלל לשון הרע.

במהלך השבוע שחלף הגיעו כמה תגובות למערכת. א. מדוע שהרואה לא ילך לרבני השכונה לספר להם שראה את אותו אחד שכן הולך לבריכה. ב. מה יהיה הדין במקרה שאותו פלוני שהלך לבריכה הוא תלמיד חכם ששקוע ראשו ורובו בלימוד התורה.

תשובה: א. ראשית אם אותו אחד שהלך לבריכה הוא יהודי כשר יש לדון אותו לכף זכות שלא ידע שאסור ללכת וכו' דבר שני, אם יש תועלת בתוכחה, חובה להוכיחו בצורה מכובדת ומכבדת, ולהסביר לו בשפה נעימה ומתקבלת על הלב את גודל העניין ואת הצורך להקשיב לדעת הרבנים.

